

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V saboto 18. decembra (ranozimna) 1852.

List 101.

Marsikaj za gospodarstvo.

(*Hišne stene mraza in plohe obvarovati*) služi z veliko koristjo sledeči firnež: Na 1 funt lanéniga olja, kader se je sogrelo, se dene 4 lote majhnih koscov smole in 8 lotov svinčnate gladine (Bleiglätte), ter naj ta mešanica tako dolgo vrè, dokler v njo vtaknena palica (medelo) se rujaveti ne začne.

O vročih poletnih dnevih se tedaj premažejo s tem smolnatim firnežem opečne ali ilovnate stene pohištev. Po 2 ali 3 dneh, ko prva prevleka se je bila posušila, se ponovi mazitev še trikrat. Tamna barva te prevleke se dá popraviti, če se potem s kakoršno koli oljnató barvo prevleče.

Zgorej omenjena mera smolnatiga firneža zadosti 18 štirjaških čevljev štirikrat dobro namazati.

(*Pepél od premoga*) zmešan z dobro vertno perstjó vinograde jako dobro gnojí. Ako se tri leta zaporedoma tako po vinogradih upotrebuje, podvoji dohodke tertnih saditev.

(*Debélo poljsko kamnje zdrobiti*) brez veliko stroškov in z majhnim trudam, se tako le ravná. Ako se hoče debel kamen razdrobiti, se okoli njega naredi majhna jamica, v to se krog kamna naloži slabe suhljádi, šilovja ali vij, in palivo se zažgè.

Kamen se razgreje, ter razpade, če se s teškim železnim kladvam na-nj vdari, po svojih žilicah ali skladih tako, kakor da bi bil obdelan bil.

(*Ne draga klaja za konje*). Ako se ovès konjem debelo zmlet poklada, se prihrani skor polovica tiste mere ovsá, ktera bi drugači bila potrebna.

(*Golobe pozimi dober kup rediti*). Raztlačí ali zreže se krompirja v majhne kobričke, ter se skuha. S tem kuhanim krompirjem naj se golobje pozimi kermijo. Kmaló se te piče navadijo, ktera jim tudi prav dobro tekne, zlasti če jih pred nekoliko časa stradati pustiš. Vendar je dobro, jim vsaki 4. ali 5. dan malo ovsá potrositi, in v golobjak nekoliko kosov ila od stariga zidovja položiti, kteri v sebi salniter imajo.

(*Koprive predobra zelenjava*). Koprive zaslúžijo v gospodarstvu bolj obrajtane biti, kakor se dozda godí. Mlade koprive dajo izverstno zelenjavo. Z juho vred kuhane so prijetnejšiga okusa, kakor špinača in enako povertje, in so verh tega tudi zdravju tako koristne, da jih nar bolj zvedeni zdravniki bolnim in zdravim ljudém živo priporočajo. Sirove, s kisom in oljem napravljene, dajo zdravo salato, in clo mlade kalí, kakoršne se spomladi prikažejo, se zamorejo kot bilušne ali hmeljne kalí (als Spargel- und Hopfensprossen) za vkusne jedila pripraviti.

(*Bukevce za kruh*). Naberejo se bukevce (Buchecker), se posušé, zmelejo, in v vroči vodi izkuhajo, da se njih mamljivo olje odpravi; potem se z žitno moko zmešajo in v kruh popečejo. — Še bolj se zamorejo ostanjki, ki se dobijo, ko je olje bilo izprešano, v dober kruh porabiti. J. Š.

Osnova postave

za pogojsdevanje Krasa.

(Konec.)

Od oskerbništva.

§. 13.

Vodstvo določi po nasvetu odbora take družbnike, kteri stanujoči v vsaki katasterski soseski nad tem pazijo, da se vsi zaukazi prav in ob pravim času zgotovijo; župani pa se ne morejo za to opravilo izvoliti.

§. 14.

Vsaka soseska, naj bo velika ali majhna ali več majhnih skupej, mora posebniga čuvaja vdinjati, kteri čuje nad zasadiši; kakor vsacimu javnimu čuvaju, grejo tudi njemu ravno tiste oblasti in dolžnosti, tudi se njegovim besedam vse verjame. Tudi navadni poljski čuvaj se zamore za to opravilo izvoliti, toda politična gosposka ga mora v prisego vzeti. Tisti čuvaji, kteri svoje opravilo posebno dobro opravljajo, prejmejo vsako leto darilo, ktero določi odbor.

§. 15.

Žandarji imajo tudi na to zasadiše svoje oči obráčati in vsaciga, kteriga zasačijo, da kaj poškodje, dotični gosposki izročiti, da se kaznuje.

Od ohranjenja še obstoječiga lesa.

§. 16.

Odslej (kadar namreč ta postava cesarsko potenje zadobí) se ne smé v občinskih gojzdih brez dovoljenja družtviniga odbora nič več les sekati. Ta odbor soglasno z občino (sosesko) določi drevje, ki se smé sekati. Kdor zoper to prepoved ravná, naj ga politična gosposka kaznuje z 10 do 50 gold.

Od odprave skupnih pašnih pravic in od razsodbe o pravnih občinskih zemljiših.

§. 17.

Splošna servitutna postava določi, kteri kosi pašnikov so čista lastnina občine, in če tista postava nobenih družih določil zastran skupnih pašnih pravic ne zapopade ali dokler servitutna postava na dan ne pride, imajo za okrajno Krasa, ki spada v to družtvo, sledeče pravila veljati:

§. 18.

Da se pogojsdevanje brez ovíra zamore pričeti, imajo nehati vse skupne in pašne pravice med občinami, in kjer je kakošna pravda o tem, se mora kolikor mogoče hitro dokončati.